

การวิเคราะห์ภาษาบาลีในภาษาไทย

วิโรจน์ คุ่มครอง¹ และ พระมหาวิริธินันท์ วรินโท²

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

¹E-mail: koom-krong9@hotmail.com

รับต้นฉบับ 28 พฤศจิกายน 2561 วันที่เผยแพร่ 20 ธันวาคม 2561

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นว่า การใช้ภาษาบาลีในภาษาไทยมีทั้งทางวิชาการและในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการสื่อสารโดยการพูดและการเขียนซึ่งมีคำภาษาบาลีปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะคนไทยได้รับอิทธิพลทางภาษามาจากภาษาบาลีที่เข้ามาปะปนอยู่ในภาษาไทย สาเหตุจากการยอมรับนับถือศาสนาพุทธของคนไทยเป็นสำคัญ อีกทั้งคนไทยยังนิยมใช้ภาษาบาลีในการตั้งชื่อซึ่งเป็นสิ่งสมมติขึ้น แต่ถ้าตั้งชื่อให้เหมาะสมกับจริตและอุปนิสัยของบุคคลนั้น ชื่อก็จะกลายเป็นสิ่งสำคัญและเป็นอัตลักษณ์ของผู้นั้น และสามารถนำประโยชน์สุขมาให้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่วนการวิเคราะห์คำบาลีที่ใช้ในภาษาไทยปัจจุบัน ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ใช้ภาษาไทยในการ พูด สนทนา และการสื่อสารให้เป็นภาษาไทยในการใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง และมั่นใจได้ เช่น คำ กาย เป็นต้น ดังนั้น การเรียนรู้ภาษาบาลีกับภาษาไทยอย่างรู้ลึก รู้รากศัพท์ และรู้ความหมายที่ถูกต้องจึงมีคุณค่าแก่การศึกษาอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การวิเคราะห์; ภาษาบาลี; ภาษาไทย

A Critical of Pali Language in Thai Language

Viroj Koomkrong¹ and Phramaha Weeratis Varindho²

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuksa Buddhagosa Campus

²Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuksa Buddhagosa Campus

¹E-mail: koom-krong9@hotmail.com

Retrieved November 28, 2018 Accepted December 20, 2018

ABSTRACT

This research article focuses on presenting the Pali usage in Thai language found in both academic and everyday life, especially communication by speaking and writing, which appears a lot of Pali words, because Thai people have received Pali then mixed with local Thai language because Thai people have accepted Buddhism as their principal religion since ancient. On the other hand, Thais also use Pali to give the name of persons because if their name is appropriate for the character and manners of each person then their name will become important and identity of them. They believe that it can bring happiness directly and indirectly. An analysis of Pali words used in Thai language in present is very useful for Thai speakers to talk and communicate in Thai language in daily life correctly and confidently, such as the word ‘kay’ etc. Therefore, learning Pali and Thai in deep details, knowing the term roots, its etymology and meanings will provide most value for the studies.

Keywords: Critical; Pali Language; Thai Language

บทนำ

ภาษาคือเครื่องมือในการสื่อสารของมนุษย์ที่สำคัญที่สุดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภาษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ วจนภาษา (ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาอ่าน) (verbal language) และอวจนภาษา (ภาษาสัญลักษณ์ ภาษากาย) (non-verbal language) ในภาษาสองประเภทนี้ วจนภาษาถือเป็นภาษาที่มีกำเนิดและพัฒนาการมาอย่างยาวนาน ส่วนภาษาบาลีเป็นภาษาตระกูลหนึ่งที่มีระบบขั้นตอนและอิทธิพลต่อภาษาในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากที่สุด เพราะมีการถ่ายทอดทั้งโดยตรงคือการเรียนรู้และโดยอ้อมคือการ “ยืมคำ-สร้างคำ” มาใช้ในลักษณะเลียนแบบ สร้าง แปลง ปน เป็นต้น เชื่อกันว่าภาษาไทยที่คนไทยใช้พูด เขียน อ่าน จารึก สื่อสารกันมาตั้งแต่อดีตนั้นล้วนรับอิทธิพลมาจากภาษาบาลีเป็นหลัก ในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท เช่น ประเทศไทย พม่า ลังกา คณะสงฆ์ต่างส่งเสริมพระภิกษุและสามเณรให้ศึกษาภาษาบาลีอย่างจริงจัง เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรมีความรู้ความแตกฉานในภาษาบาลีก่อน จากนั้นจะได้ศึกษาพระพุทธวจนะอันเป็นตัวพระปริยัติศาสนาได้อย่างถูกต้อง เมื่อศึกษาพระปริยัติศาสนาได้อย่างถูกต้องแล้ว ย่อมเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดสุปฏิบัติ อชุปฏิบัติ ญาปฏิบัติ สามิจิปฏิบัติ ความเป็นตัวปฏิบัติศาสนาซึ่งเป็นเหตุให้ได้รับผลคือปฏิเวธศาสนา ตามมา จัดเข้าในหลักที่ท่านกล่าวไว้ว่า ชนเหล่าใดแตกฉานภาษาบาลี ในประเภทแห่งสนธิ และนาม เป็นต้นแล้ว ทำความเพียรในพระไตรปิฎก อันประเสริฐ ด้วยกำลังความรู้อันดีเลิศ ชนเหล่านั้น ย่อมได้รับอรรถอันเป็นแก่นสารต่าง ๆ¹

ส่วนวิสันต์ เกาะแก้ว ให้ทัศนะว่า เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาในสู่ประเทศไทย และคนไทยรับพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เชื่อกันว่าพุทธศาสนาแบบเถรวาทเข้ามาคนไทยต้องเรียนภาษาบาลี เมื่อลัทธิศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูและพุทธศาสนาแบบมหายานเข้ามา คนไทยต้องเรียนภาษาบาลี ดังนั้นคนไทยจึงต้องเรียนทั้งภาษาไทยและภาษาบาลี จึงเกิดคำภาษาบาลีใช้ในภาษาไทยมากมาย เพราะอิทธิพลของพุทธศาสนา และความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม วรรณคดีบาลีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยในที่สุด ภาษาบาลีจึงมีอิทธิพลต่อคนไทยทุกระดับชั้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน²

¹ เย สุนธินามาธิปภททกขฯ หุตวฯ วิสิฎฐเจ ปิฎกตตยสมิ กุพพนติ โยคัม ปริมาณุภาวฯ วิญญูติ กามิ วิวิธตุลสาร์ สททนีติ.สุตต. (บาลี) 1.

² วิสันต์ เกาะแก้ว, **การใช้ภาษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529), หน้า 1.

จากอิทธิพลของภาษาบาลีที่คนไทยรับเอามาใช้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นภาษาในตระกูลอินโด-ยูโรเปียน รูปลักษณะภาษาเป็นภาษามีวิภัติปัจจัย คือจะต้องเปลี่ยนรูปคำตามเพศ พจน์ หรือกาล ภาษาบาลีมีถิ่นกำเนิดในแคว้นมคธ ประเทศอินเดีย บางทีจึงเรียกว่าภาษามคธ เข้ามาปะปนอยู่ในภาษาไทยเพราะสาเหตุจากการยอมรับนับถือศาสนาพุทธของคนไทยเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ภาษาบาลีในภาษาไทย เพื่อชี้ให้เห็นที่มาของภาษาบาลี ที่ปรากฏในภาษาไทยว่ามีกำเนิดและพัฒนาการความเป็นมาอย่างไร มีความหมายที่ถูกต้อง ตลอดจนถึงอิทธิพลของการใช้ภาษาบาลีในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนาการของภาษาบาลี
2. เพื่อศึกษาการใช้ภาษาบาลีในภาษาไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ภาษาบาลีในภาษาไทย” ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาประมวลองค์ความรู้เนื้อหาภาษาบาลีที่นำไปใช้ในภาษาไทย ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีวิธีดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษากำเนิดและพัฒนาการของภาษาบาลี
2. ศึกษาวิเคราะห์การใช้ภาษาบาลีที่ปรากฏอยู่ในภาษาไทย
3. สรุปและนำเสนอ

ผลการวิจัย

1. กำเนิดและพัฒนาการของภาษาบาลี

กำเนิดและพัฒนาการของภาษาบาลี โดยภาษาบาลีเป็นภาษาที่มีหลักแน่นอนในการเปลี่ยนแปลงรูปคำตามหน้าที่ทางไวยากรณ์ มีวิภัติปัจจัยบ่งบอกหน้าที่ และความสัมพันธ์ของคำที่เข้าประโยคทุกคำ ผู้ที่เรียนภาษาบาลีหรือจะใช้ภาษาบาลีจึงต้องเรียนรู้แบบแผนนั้น ๆ ให้เข้าใจ จดจำได้จึงจะเข้าใจภาษาบาลีนั้นได้ และภาษาบาลีเป็นภาษาที่มีมาตั้งแต่อดีตกาลประมาณ 2500 ปีมาแล้ว เป็นภาษาถิ่นภาษาหนึ่งที่ใช้พูดกันในแถบแคว้นมคธ เรียกว่า มาครภาษาตามชื่อแคว้น เมื่อพระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้น พระองค์ได้ทรงใช้ภาษามคธหรือภาษาบาลี อันได้แก่ พระพุทธพจน์ที่เป็น พระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถา และฎีกาเป็นต้น เป็นภาษาในการประกาศ

พระพุทธศาสนา ฉะนั้น ภาษาบาลี หรือ ปาฬี มีชื่อและความหมายต่าง ๆ กันไปเช่น บาลี หมายถึง ภาษาที่รักษาพระพุทธพจน์ อริยภาษา หมายถึง ภาษาของชนชาวอริยะ หรือชนผู้ประเสริฐ ธรรมนิรุตติ หมายถึง ภาษาที่แทงตลอดธรรม สภาวนิรุตติ หมายถึง ภาษาที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย มคธภาษา หมายถึง ภาษาของชาวมคธ³ ต้นติภาษา หมายถึง ภาษาที่มีแบบแผน มูลภาษา หมายถึง ภาษาเดิมของชาวมคธ และปคติภาษา หมายถึง ภาษาปคติของชาวมคธ แม้ศัพท์เดิมจะมีรูปว่า ปาฬี-บาลี แต่อักษร พ และ ล อาจใช้แทนกันได้⁴ ในปัจจุบันใช้เป็นบาลีหรือภาษาบาลีเป็นส่วนมาก

ภาษาบาลีหรือภาษามคธมีความสำคัญอย่างยิ่งในการประกาศพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นภาษาที่พระพุทธองค์แสดงธรรมโปรดพุทธบริษัท 4 เป็นภาษาที่ไม่เสื่อมไปตามกาลเวลา เป็นภาษามนุษย์ในยุคแรกของโลก เป็นภาษาที่เป็นเหตุแห่งนิรุตติปฏิสัมพันธ์ญาณ เป็นภาษาที่รักษาพระพุทธศาสนา เป็นภาษาที่เป็นอจินไตย คือไม่ควรคิด เป็นภาษาของชาวบ้านทั่วไปที่ไม่ได้รับการศึกษา เป็นภาษาที่แสดงธรรมของพระพุทธเจ้า ส่วนภาษาบาลีมีหลักไวยากรณ์ หรือ ไวยากรณ์บาลีเป็นตำราแสดงหลักแห่งภาษาที่ใช้พูดหรือเขียน ซึ่งนักปราชญ์จัดขึ้นไว้ เพื่อกุลบุตร รู้จักและเข้าใจในการที่จะใช้ถ้อยคำให้ลงระเบียบเป็นอันเดียวกัน และไวยากรณ์ในภาษาบาลีนี้ ท่านแบ่งไว้เป็น 4 ภาค คือ

1) อักษรวิธีแบบแสดงอักษร จัดเป็น 2 คือ 1) สมัญญาภิธาน หมายถึง การแสดงชื่ออักษรที่เป็นสระและพยัญชนะ พร้อมทั้งฐานกรณ์ 2) สนธิ ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่น สนธิ นั้น โดยย่อ มี 3 คือ 1.สระสนธิ 2.พยัญชนะสนธิ 3.นิคคหิตสนธิ⁵

2) วจวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น 6 ส่วน คือ 1) นาม หมายถึง บรรดาสภาพทั้งมวล ที่มีวิญญาณและหาวิญญาณมิได้ ซึ่งได้อุบัติขึ้นมาในโลก จะเป็นคน สัตว์ ภูเข่า ต้นไม้ เป็นต้น แบ่งเป็น 3 อย่าง คือ 1.นามนาม 2.คุณนาม 3.สัพพนาม 2) อัพยัคฆ์ หมายถึง ไม่ฉิบหายไปหรือไม่เสื่อมสิ้นไปแบ่งเป็น 3 คือ 1.อุปลัก 2.นิบาต 3.ปัจจัย 3) สมาส หมายถึง คำพูดในภาษาหนึ่ง ๆ มีทั้งคำพูดพิสดาร คือพูดอย่างเต็มความมีทั้งคำพูดย่อ คือพูดอย่างสั้น แต่เข้าใจความหมายกันได้เนื้อความมาก และชัดเจน 4) ตัทธิต เป็นแผนกหนึ่งแห่งวจวิภาค สำหรับตัดทอน

³ อริยกั นาม อริยกโวหาร มาตธภาษา. วิ.อ. (บาลี) 1/220.

⁴ พระอัครวงศ์สเถระ (รจนา) พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม, (ตรวจชำระ), **ลัทธินิติธาดุมลาคัมภีร์หลักบาลีมหาไวยากรณ์**, (กรุงเทพมหานคร: หจก.ไทยราชวรรณการพิมพ์, 2546), หน้า 452.

⁵ พระอมรารักษ์ขิต (เรียบเรียง), **อธิบายบาลีไวยากรณ์ สมัญญาภิธาน และสนธิ**, พิมพ์ครั้งที่ 14, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 17.

ศัพท์ให้น้อยลง มิให้รุงรังในส่วนไม่จำเป็นแล้วใช้ปัจจัยแทนไว้ แต่แปลได้ความเท่าเดิม 5) อาชยาต หมายถึง ศัพท์ที่กล่าวถึงกิริยา คือความทำ อันเป็นอาการที่ปรากฏขึ้นในคน สัตว์ และ สรรพสิ่งต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ตัวประธานคือผู้หรือสิ่งที่เป็นเจ้าของกิริยาทำอะไรแสดง อาการเคลื่อนไหวหรือคงที่ให้ปรากฏออกมาอย่างไร 6) กิตก์ เป็นชื่อของศัพท์ที่ท่านประกอบ ปัจจัยหมู่หนึ่งซึ่งเป็นเครื่องหมายของความหมายของนามศัพท์ และกิริยาศัพท์ที่ต่าง ๆ กัน⁶

(3) วากยสัมพันธ์ ว่าด้วยกรการก คือ ผู้ทำและผู้ถูกทำ คำว่า การก แปลว่า ผู้กระทำซึ่ง ทำให้กิริยาสำเร็จ หมายความว่า การกนั้นต้องมีความสัมพันธ์กับกิริยาเท่านั้น แบ่งเป็น 3 อย่าง คือ 1) ศัพท์เดียวหรือหลายศัพท์ แต่ยังผสมให้เป็นใจความไม่ได้เรียกว่า บท 2) หลายบทผสมให้ เป็นใจความได้ แต่ยังเป็นตอน ๆ ไม่เต็มทีเรียกว่า พากยางค์ 3) หลายบทหรือหลายพากยางค์ ผสมให้เป็นใจความได้เต็มทีเรียกว่า พากยหนึ่ง ๆ⁷

(4) ฉันทลักษณ์ แสดงวิธีแต่งฉันท คือคาถาที่เป็นวรรณพุทธิและมาตราพุทธิ หมายถึง ปรัชชะ แปลว่า ร้อยกรอง เรียกคาถาบ้าง หมายถึง ภาษาบาลีที่แต่งด้วยคาถาล้วน ๆ มีบทประพันธ์ประเภทร้อยกรอง ในพระบาลีเรียกว่า คาถา ในสันสกฤตเรียกว่า ฉันท หรือ ฉันท ลักษณะ หรือตำราฉันทซึ่งมีเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยจะได้นำเสนอพอเป็นตัวอย่างคือ 1) ปฐยาวัตร หมายถึง ปฐยาวัตร ชื่อฉันทชนิดหนึ่ง ซึ่งกำหนดด้วยอักษร 32 คำ มี 4 บาท บาทละ 8 คำเป็นต้น⁸ 2) อินทรวีเชียรฉันท แปลตามครูว่า ฉันทที่มีครุหนักมากเหมือนคทาเพชรของพระอินทร์ เพราะ มี ตะคณะ เรียงกัน 2 คณะ” ฉันทชนิดนี้เป็นเอกาทสักรฉันท บาทหนึ่งหนดให้ 11 อักษร (11 คำ) เวลาเขียนกำหนดให้เขียนบรรทัดละ 1 บาท เรียงลงไปจนครบ 4 บาท จึงเป็นคาถา หนึ่ง 3) อินทรวงศ์ฉันท ครูแปลว่า “ฉันทที่มีเสียงไพเราะเหมือนปิ่นพระอินทร์ฉันทนี้เป็นทวาท สักรฉันท ในแต่ละบาทกำหนดให้มี 12 อักษร (12 คำ) ใช้คณะ ง 4 คณะ คือ ด ต ช ร ฉันทนี้ ไม่มีครุลอย มียติ 5-7 ข้อสังเกต ฉันทนี้คล้ายกับอินทรวีเชียรฉันท ลักษณะการแต่งฉันทนี้

⁶ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (ทรงแต่ง), **บาลีไวยากรณ์ วจิวิภาค ภาคที่ 2 อาชยาต และกิตก์**, พิมพ์ครั้งที่ 37, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2544), หน้า 189.

⁷ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (ทรงแต่ง), **บาลีไวยากรณ์ วากยสัมพันธ์ ภาคที่ 3 ตอนต้น**, พิมพ์ครั้งที่ 28, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 216.

⁸ พระเทพปริยัติโมลี (ทองดี สุรเตโช), **หลักการแต่งฉันทภาษามคธ ป.ธ. 8**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชิง, 2532), หน้า 16.

ท่านได้ใช้ฉันทวรรณพฤติรจนาลับกับจุนเณยบท โดยใช้ฉันทลักษณ์ที่ปรากฏในคัมภีร์วุตโตทัย
ปกรณ์⁹ หรือคัมภีร์วุตตรตนานุกรนเอง

2. วิเคราะห์การใช้ภาษาบาลีในภาษาไทย

การใช้ภาษาบาลีในภาษาไทย แบ่งออกเป็น หลักภาษาไทย คือ อักษรวิธีที่เป็นแบบ
แผนว่าด้วยตัวหนังสือ พร้อมทั้งวิธีเขียนและใช้ตัวหนังสือให้ถูกต้องความความนิยม ได้แก่ อักษร
แปลว่า ตัวหนังสือ ลักษณะอักษร เสียงในภาษาไทย มีอยู่ 3 อย่าง คือ 1. เสียงแท้ ได้แก่ สระ
2. เสียงแปร ได้แก่ พยัญชนะ 3. เสียงดนตรี ได้แก่ วรรณยุกต์สระ¹⁰ ส่วนสระในภาษาไทย
ประกอบด้วยรูปสระ 21 รูป และเสียงสระ 32 เสียงพยัญชนะรูปพยัญชนะ มี 44 ตัว คำสนธิ คือ
การต่อคำตั้งแต่สองคำขึ้นไปให้ติดเนื่องกัน โดยมีการเพิ่มสระในแทรกระหว่างคำหรือเพิ่มคำเพื่อ
ติดต่อกันให้สนิท มีพยางค์ คือ ส่วนหนึ่งของคำหรือหน่วยเสียงประกอบด้วยสระตัวเดียวจะมี
ความหมายหรือไม่ก็ได้ พยางค์หนึ่งมีส่วนประสมต่าง ๆ มีวลี คือ กลุ่มคำที่เรียงติดต่อกันอย่างมี
ระเบียบ และมีความหมายเป็นที่รู้กัน มีประโยค คือ กลุ่มคำที่นำมาเรียงเข้าด้วยกันแล้วมีความ
สมบูรณ์ มีคำสมาส คือคำที่มาจากบาลี ตั้งแต่ 2 คำขึ้นไป รวมกันเกิดเป็นคำใหม่ มีความหมาย
เนื่องกับคำเดิม และมีคำอื่น ๆ ในหลักภาษาไทยที่เป็นอักษรวิธี วจิวิภาค วายกสัมพันธ์ และฉันท
ลักษณ์ซึ่งเป็นตำราไวยากรณ์ว่าด้วยลักษณะของคำประพันธ์ที่ กลอน กาพย์ โคลง ฉันท์ ต่าง ๆ
เป็นต้น ที่เรานำมาใช้ในภาษาไทยส่วนมากมีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีทั้งสิ้น ส่วนภาษาบาลี เป็น
ภาษาตระกูลเดียวกับภาษาสันสกฤต คือ เป็นภาษาตระกูลที่มีวิภัติ ปัจจุบันจึงมีลักษณะ
คล้ายคลึงกันมาก ข้อสังเกตและตัวอย่างคำภาษาบาลี นิยมใช้ ฟ เช่น กีฬา จูฬา ครุฬ นาฬิกา
วิฬาร์ อาสาฬห ฯลฯ มีหน่วยเสียงสระหน่วยเสียงสระภาษาบาลีมี 8 หน่วยเสียง คือ อะ อา อิ
อี อุ ฐ เอ โอหน่วยเสียง มีหน่วยเสียงพยัญชนะภาษาบาลีมี 33 หน่วยเสียง ซึ่งหน่วยเสียง
พยัญชนะของภาษานี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1. พยัญชนะวรรค 2. พยัญชนะเศววรรค¹¹ การ
เทียบเคียงภาษาบาลีและภาษาไทย ซึ่งมีความเหมือนและความต่างกัน คือจะต้องเปลี่ยนรูปคำ

⁹ พระคันธสาราภิงค์ (แปลและอธิบาย), **สุโธธการมัญชรี**, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ไทย
รายวันการพิมพ์, 2546), หน้า 14.

¹⁰ คณาจารย์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, **ภาษาไทย 3**, พิมพ์ครั้งที่ 3,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 135.

¹¹ พระมหาโยธิน โยธโก, **บาลีไวยากรณ์**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา,
2555), หน้า 14.

ตามเพศ พจน์ หรือกาล ภาษาบาลีมีถิ่นกำเนิดในแคว้นมคธ ประเทศอินเดีย บางที่จึงเรียกว่า ภาษามคธ เข้ามาปะปนอยู่ในภาษาไทยเพราะสาเหตุจากการยอมรับนับถือศาสนาพุทธของคนไทยเป็นสำคัญ

การใช้ภาษาบาลีในสมัยพุทธกาล แบ่งออกเป็น ยุคพระไตรปิฎก คือ พระวินัย 8 เล่ม พระสูตร 25 เล่ม และพระอภิธรรม 12 เล่ม รวมเป็น 45 เล่มนั้น ถือว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยตรงที่ได้ถูกบันทึกเป็นภาษาบาลี หรือภาษามคธ ที่พุทธบริษัทที่เลื่อมใสได้ศึกษา และแปลเป็นภาษาของตน ๆ ยุคอรรถกถาภาษาบาลีเป็นภาษาสำหรับอธิบายพระไตรปิฎกมี 2 ประเภทจำแนกตามยุคและภาษาได้คือ 1. ปุราณอรรถกถา หรือ อรรถกถาเก่า 2. อภินวอรรถกถา หรือสังคหอรรถกถา อรรถกถาใหม่ หมายถึง อรรถกถาที่พระพุทธโฆसाจารย์แต่งไว้ และที่แปลจากมหาอรรถกถาและมูลอรรถกถา ซึ่งบันทึกไว้ด้วยภาษาสิงหล¹² คัมภีร์อรรถกถาเป็นคัมภีร์ที่อธิบายพระไตรปิฎก คือ อรรถกถาที่อธิบายพระวินัย 7 เล่ม อรรถกถาที่อธิบายพระสูตร 40 เล่ม และอรรถกถาที่อธิบายพระอภิธรรม 6 เล่ม รวมเป็น 53 เล่มเป็นต้นนั้น ถือว่าเป็นอรรถกถาที่พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายพระไตรปิฎกาที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยที่ได้ถูกบันทึกเป็นภาษาบาลี หรือภาษามคธ ยุคฎีกา ภาษาบาลีเป็นภาษาที่ใช้อธิบายคัมภีร์อรรถกถาชื่อว่า คัมภีร์ฎีกา ส่วนใหญ่คัมภีร์ดังกล่าวมักเน้นการอธิบายรูปศัพท์ และความหมายที่พบในคัมภีร์อรรถกถาเป็นหลักโดยไม่กล่าวถึงหลักธรรมมากนัก เป็นคัมภีร์ที่อธิบายอรรถกถา คือ ฎีกาที่อธิบายพระวินัย 12 เล่ม ฎีกาที่อธิบายพระสูตร 24 เล่ม และฎีกาที่อธิบายพระอภิธรรม 10 เล่ม¹³ รวมเป็น 46 เล่ม ถือว่าเป็นฎีกาที่พระฎีกาจารย์ได้อธิบายอรรถกถาให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยที่ได้ถูกบันทึกเป็นภาษาบาลี หรือภาษามคธ ที่พุทธบริษัทที่เลื่อมใสในคำสอนได้ศึกษา และแปลเป็นภาษาของตน

การใช้ภาษาบาลีในภาษาไทยปัจจุบัน แบ่งออกเป็น การใช้ภาษาบาลีในภาษาไทยในการพูดและเขียนซึ่งมีคำบาลีปรากฏอยู่มาก คำบาลีที่นำมาใช้ในภาษาไทยนั้นมีทั้งทางวิชาการ และในชีวิตประจำวันที่เป็นการพูดและการเขียน คนไทยได้รับอิทธิพลมาจากภาษาบาลีมาใช้ในภาษาไทย เพื่อเป็นการสื่อสารกันทั้งในเวลาพูด (สนทนา) และในเวลาเขียน เพื่อให้เข้าใจในภาษาเป็นจำนวนมาก เพราะคนไทยได้รับอิทธิพลทางภาษามาจากภาษาบาลีนั่นเอง การใช้ภาษาบาลีใน

¹² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **อรรถกถาภาษาไทย พระสูตรตันตปิฎก ที่มณินาย มหาวรรค ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559), หน้า 3.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

ภาษาไทยซึ่งมีคำบาลีปะปนอยู่ในภาษาไทยในการพูดคุยการสนทนา และการเขียน เพื่อใช้ในการสื่อสารให้สามารถรู้เรื่องกันได้ตามที่ตนต้องการโดยการพูดคุยกัน การสนทนา และการเขียนเป็นต้น การใช้ภาษาบาลีในภาษาไทยในการตั้งชื่อ คำว่า ชื่อ หรือ นาม หมายถึง สิ่งที่ใช้เรียกแทนตัวบุคคล อันสื่อถึงตัวบุคคลหนึ่งได้ทันที ใช้จำแนกลักษณะบุคคล ตลอดจนสิ่งของต่าง ๆ ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ชื่อของเรานั้น จัดเป็น สมมุติศัพท์จะ หมายถึง สิ่งสมมุติแทนตัวบุคคล ถ้าบุคคลได้ชื่อตามธาตุก็เหมือนกับได้อาหารที่ถูกปาก¹⁴ ภาษาบาลีมีอิทธิพลในการตั้งชื่อของบุคคลเป็นจำนวนมาก ชื่อแม้จะเป็นสิ่งสมมุติก็จริง แต่ถ้าตั้งชื่อให้เหมาะสมกับจริตและอุปนิสัยของบุคคลนั้น ชื่อก็จะกลายเป็นสิ่งสำคัญและเป็นอัตลักษณ์ของผู้นั้น และสามารถนำประโยชน์สุขมาให้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

วิเคราะห์คำบาลีที่ใช้ในภาษาไทยปัจจุบัน ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ใช้ภาษาไทย เราใช้ภาษาบาลีในการ พุด สนทนา และการสื่อสารให้เป็นภาษาไทยในการใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง และมั่นใจได้เช่น คำว่า กาย อ่านว่า กา-ยะ ในภาษาไทยใช้อย่างเดียวกันกับบาลี อ่านว่า กาย คำว่า กาย มีรากศัพท์มาจาก กุ (= สิ่งที่น่าเกลียด) + อาย (อายะ = ที่มา, ที่เกิดขึ้น) ลบสระ อุ ที่ กุ = กาย แปลว่า ที่เกิดขึ้นสิ่งที่น่ารังเกียจทั้งหลาย กายในความหมายทั่วไป คือ กองหมวดยวม ที่รวม ชุมนุษ การรวมเข้าด้วยกัน จำนวนที่รวมกัน กายมีความหมายพื้นฐาน คือ

1. ที่รวมแห่งอวัยวะทั้งหลาย หรือชุมนุมแห่งรูปธรรม คือ ร่างกาย บางที่เรียกเต็มว่า รูปกาย
2. ประชุมแห่งนามธรรม หรือกองแห่งเจตสิก เช่น ในคำว่า กายปัสสัทธิ (กา-ยะ-ปัต-สัด-ธิ = ความสงบเย็นแห่งกองเจตสิก) บางที่เรียกเต็มว่า นามกาย นอกจากความหมายพื้นฐาน 2 อย่างนี้แล้ว ยังมีความหมายปลีกย่อยและความหมายเฉพาะตามข้อความแวดล้อมอีกหลายอย่าง เช่น

1. กายลัมผัส (กา-ยะ-ลัม-ผัส = ลัมผัสทางกาย) หมายถึง กายประสาทที่รับกระทบเย็น-ร้อน อ่อน-แข็ง ดึง-ไหว
2. กายทุจจริต (ทุจจริตด้วยกาย) หมายถึงการใช้ร่างกายกระทำการ คือ เคลื่อนไหวแสดงออกและทำการต่างๆ
3. กายสุข (สุขทางกาย) หมายถึงสุขทางทวารทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ซึ่งคู่กับเจตสุขหรือสุขทางใจ
4. กายภาวนา (การพัฒนากาย) หมายถึง การรู้จักปฏิบัติให้ได้ผลเป็นความดีความเจริญ ด้วยการใช้อา หู จมูก ลิ้น และกายเป็นต้น¹⁵

ฉะนั้น การใช้ภาษาบาลีในภาษาไทย โดยภาษาบาลีนั้นมีอิทธิพลต่อภาษาไทยเป็นอย่างมากโดยที่เราไม่รู้ตัวว่าเราใช้ภาษาบาลีปนกับภาษาไทย การเรียนรู้ภาษาบาลีกับภาษาไทยอย่างรู้ลึก รู้ราก

¹⁴ พระกรรมที่ปิการจารย์, *ตั้งชื่อตามธาตุตรงตามจริต*, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, 2558), หน้า 2.

¹⁵ ทองย้อย แสงสินชัย, *บาลีวันละคำ*, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์, 2557), หน้า 20.

และรู้ความหมายที่ถูกต้องของคำบาลีที่เอามาใช้ในภาษาไทยซึ่งพบเห็นได้ทุกวัน มีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ใช้ภาษาไทย เราจะได้ใช้ภาษาบาลีในภาษาไทยในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง และมั่นใจ

สรุป

การใช้ภาษาบาลีในภาษาไทยมีทั้งทางวิชาการและในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการสื่อสารโดยการพูดและการเขียนซึ่งมีคำภาษาบาลีปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะคนไทยได้รับอิทธิพลทางภาษามาจากภาษาบาลีที่เข้ามาปะปนอยู่ในภาษาไทย สาเหตุจากการยอมรับนับถือศาสนาพุทธของคนไทยเป็นสำคัญ อีกทั้งคนไทยยังนิยมใช้ภาษาบาลีในการตั้งชื่อซึ่งเป็นสิ่งสมมติขึ้น แต่ถ้าตั้งชื่อให้เหมาะสมกับจริตและอุปนิสัยของบุคคลนั้น ชื่อก็จะกลายเป็นสิ่งสำคัญและเป็นอัตลักษณ์ของผู้นั้น และสามารถนำประโยชน์สุขมาให้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่วนการวิเคราะห์คำบาลีที่ใช้ในภาษาไทยปัจจุบัน ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ใช้ภาษาไทยในการพูดสนทนา และการสื่อสารให้เป็นภาษาไทยในการใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง และมั่นใจได้ เช่น คำ กาย เป็นต้น ดังนั้น การเรียนรู้ภาษาบาลีกับภาษาไทยอย่างรู้ลึก รู้รากศัพท์ และรู้ความหมายที่ถูกต้องจึงมีคุณค่าแก่การศึกษาอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

คณาจารย์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ภาษาไทย 3. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ทองย้อย แสงสินชัย. บาลีวันละคำ. กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, 2557.

พระกรรมพิธีการจารย์.ตั้งชื่อตามธาตุตรงตามจริต. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, 2558.

พระคันธสาราภิงค์ (แปลและอธิบาย). สุโพธลังการมัญชรี. กรุงเทพมหานคร: ไทยรายวันการพิมพ์, 2546.

พระเทพปริยัติโมลี (ทองดี สุรเตโช). หลักการแต่งฉันท์ภาษามคธ ป.ธ. 8. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียงเชียง, 2532.

พระมหาโยธิน โยธิโก. บาลีไวยากรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา, 2555.

พระอมราภิกขิต (เรียบเรียง). อธิบายบาลีไวยากรณ์ สมัญญาภิธาน และสนธิ. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2538.

พระอัศวังสเถระ (รจนา) พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ตรวจชำระ). สัททนีติธาตุมาลา คัมภีร์หลักบาลีมหาไวยากรณ์. กรุงเทพมหานคร: หจก.ไทยรายวันการพิมพ์, 2546.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก. 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2506.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2534.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อรรถกถาภาษาไทย พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559.

วิสันต์ เกาะแก้ว. การใช้ภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2529.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. บาลีไวยากรณ์ วจวิภาค ภาคที่ 2 อาชยาต และกิตก. พิมพ์ครั้งที่ 37. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2544.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **บาลีไวยากรณ์ วากยสัมพันธ์ ภาคที่ 3**
ตอนต้น. พิมพ์ครั้งที่ 28. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, 2538.